MIESIĘCZNIK HERALDYCZNY

ORGAN TOWARZYSTWA HERALDYCZNEGO WE LWOWIE

Nr. 10. Lwów, Październik 1909. Rok II.

Warunki przedpłaty:
Przedpłata na Miesięcznik wynosi rocznie:
6 K. = 5 Mk. = 4 Rb.
Numer pojedynczy 75 hal., z przesyłką 80 hal.
Przedpłata na Rocznik wynosi:
10 K. = 9 Mk. = 5 Rb.

Członkowie Towarzystwa heraldycznego, płacący prócz wpisowego w kwocie 2 K, roczną wkładkę 12 K, otrzymują Miesięcznik i Rocznik bezpłatnie.

Wkładki i przedpłatę należy nadsyłać: **Towarzystwo heraldyczne (Dr. M. Dunin-Wąsowicz) Lwów, pl. Strzelecki 5A.**

Korespondencye i rękopisy pod adresem:
Dr. Władysław Semkowicz, Lwów, ulica Zamojskiego l. 14.

Treść:

Przywilej dla rodu Dębno z r. 1410.

Przeglądając przed kilku laty metrykę koronną, przechowywaną, jak wiadomo, w t. zw. archiwum głównem w Warszawie, natrafiłem na bardzo ciekawy akt, wciągnięty do Metr. Reg. t. 10 k. 16 v.—17[1]). Dokument ten nosi datę roku 1410, wpisany zaś został do metryki wśród aktów z r. 1448. Czy go odrazu do ksiąg podkanclerskich wciągnięto, gdy go wydawano w r. 1410, stwierdzić niepodobna, wobec tego, że metryka koronna zachowała się dopiero od r. 1447. Wpis został widocznie dokonany na podstawie dokumentu oryginalnego, wydanego stronie, lub też jakiejś kopii tegoż dokumentu. Niepodobna już dziś dociec, jaki mógł być powód, iż w r. 1448 postarano się o dodatkowe wpisanie go do metryki.

Akt ten — to przywilej dla rodu Dębno. Brzmi zaś tak: [2])

DOMUI DAMBNO PREROGATIVA.

In nomine domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Revera clemencia salvatoris humani generis imbecillitati, que plerumque decursu temporis et oblivionis errore confunditur, industriosum indidit remedium, ut actus suos et signanter perpetuitatem concernentes consuevit litterarum apicibus perhennare. Proinde nos Wladislaus dei gratia rex Polonie necnon terrarum Cracovie Sandomirie Siradie Lancicie Cuyavie Lytwanie princeps supremus, Pomeranie Russieque dominus et heres etc. significamus quibus expedit universis presentibus ea futuris noticiam presencium habituris. Quemad modum ad regnum nostrum Polonie ipsiusque incolarum[3]) ac statum eius comodosum salubrem et profectum pio et sincere mentis, affectando, prout ex assumpte dignitatis tenemur officio, sollicite aspiramus, ipsius regni nostri et incolarum eius immo communi bono deposcente tam in

[1]) W Wierzbowskiego „Matricularum regni Poloniae Summaria“ podany ten akt w streszczeniu w t. I. w dodatkach jako nr. 43. Znał ten dokument St. Krzyżanowski, ob. Żychlińskiego Złota księga szlachty polskiej t. I. str. 101.

[2]) Dokładne skollacyonowanie dokumentu zawdzięczam uprzejmości prof. Wierzbowskiego.

[3]) W tekście: incolatum.

genere quam in specie, tam in publico quam in privato, ea ad instantes peticiones validi Iohannis de Oleschnicza iudicis terre Cracoviensis generalis nostri fidelis dilecti ac eciam ob merita serviciorum eius nobis grata cupientes eundem Johannem ex nobili prosapia ipsius regni nostri ortum una cum Zawissio tribuno Lublinensi, Dobeslao milite de Senno, Petro de Crzyzanovice fratribus suis germanis necnon totam ipsius genologiam seu stirpem proclamacionis D a b n o eisdem graciis, quibus et ceteros terrigenas nostros prosequimur, reddere consolatos, volumus et decernentes promittimus ipsis articulos infrascriptos firmiter et irrefregabiliter temporibus perpetuis observare.

1. Primo quidem, quod universas edes sacras seu ecclesias in omnibus earum iuribus seu libertatibus, quibus temporibus divorum predecessorum nostrorum Polonie regum fruebantur, volumus omnimode conservare.

2. Dignitates seculares terrarum regni nostri Polonie prefati equomodo circa iura et consuetudines ipsarum, que et quas[1]) temporibus serenissimorum principum dominorum Casimiri et Lodwici regum Polonie obtinebant, dimittimus persistere et manere.

3. Quas quidem dignitates, cum eas quomodocunque vacare contigerit, nulli extraneo terrigene nisi nobili benemerito illius terre, in qua honor aut dignitas vacaverit, terre videlicet Cracoviensis terrigene Cracoviensi, terre Sandomiriensis terrigene Sandomiriensi et sic de singulis terris regni nostri supradicti dabimus vel quomodolibet conferemus.

4. Super quibus eciam dignitatibus secularibus aut ecclesiasticis litteras expectanciales nulli persone dabimus in futurum.

5. Cumque per tenutarios castrorum et fortaliciorum aliene gentis et extranee nacionis regnum (in) se et suis partibus crebrius pereclitari contigerit[2]), pro eo et ex eo nulli ducum et de ducali genere descendenti seu extraneo cuipiam aliquod castrum fortalicium civitatem ad regendum pro tempore vel in evum obtinendum dabimus assignabimus aut quomodolibet conferemus nec eciam aliquem talem in capitaneum aut tenutarium terre alicuius aut terrarum regni nostri predicti preficere[3]) volumus vel eciam surrogare.

6. Promittimus eciam et spondemus, quod dum ad requisitionem nostram nobiles regni nostri extra metas regni nostri ad expellendum hostium seviciem, dum regnum ipsum intraverint, transitum facere contigerit, ipsis satisfaccionem condignam pro captivitate ceterisque damnis notabilibus faciemus.

7. Metas vero seu granicies sepedicti regni Polonie nostri memorati nobiles ab insultu emulorum et hostium, dum regnum ipsum intra(verint), tam intra metas ipsius regni propriis dampnis et sumptibus tueri debent et omnimode tueantur.

8. In casu vero, quo aliquis emulus regni nostri quocumque modo regnum intraverit et cum eodem nobis[4]) conflictum facere contigerit, eisdem terrigenis pro captivitate dumtaxat, si vero extra metas id contigerit, tam pro dampnis, que generaliter (??) incurrerint, et pro captivitate satisfaccionem condignam impendemus.

9. Captivos (autem quoslibet), quos extra metas et intra regni predicti per nostros terrigenas capi contigerit, pro depactacione nobis facienda retinere volumus penitus et habere.

10. Promittimus (eciam, quod si) tempore se offerente et necessitate urgente ad alicuius expedicionis future hostium (et emul)orum insultus et hostilitates senciendo terrigenis nostris pecunias videlicet (quinque) marcas super hastam quamlibet dare vel distribuere nos contingat, casu vero se successu temporis offerente dum infra spacium duorum annorum (post distribucionem) pecuniarum sic ut premittitur factam ad expedicionem non processerimus, extunc idem (terrigene) ab huiusmodi pecuniis et a serviciis racione predictarum pecuniarum faciendis erunt (soluti) et exempti.

11. Si autem infra decursum eorundem duorum annorum ad expedicionem cum dictis terrigenis nostris transitum faceremus et extra metas regni cum expedicione processe(rimus), extunc predicti terrigene ab eisdem pecuniis et ......[5]) a serviciis (pretextu) earundum pecuniarum similiter sunt absoluti.

12. Absolvimus insuper et perpetuo (liberamus) omnes et singulos omnium terrigenarum nostrorum kmethones ab omnibus solucionibus (contribucionibus) exaccionibus vecturis laboribus

---

[1]) W tekście: quos.
[2]) W tekście: contingerit.
[3]) W tekście: perficere.
[4]) W tekście: nostro.
[5]) Wyraz nieczytelny.

equitaturis angariis gravaminibus (frumentorum) dacionibus *sep* vulgariter dictis preterquam duos grossos, quos quilibet kmetho (predictorum) terrigenarum de quolibet laneo possesso servitoribus ac eciam molendinatoribus (thaber)natoribus ortulanis agros non colentibns dumtaxat exceptis singulis annis in (futurum) a festo sancti Michaelis archangeli usque ad diem sancti Nicolai confessoris nobis solvere sit astrictus. Ad quos quidem duos grossos alias serenissimo principi domino Lodvico regi Hungarie solvere se libere submiserunt.

13. Quod si infra prefixum terminum nobis aliqua villa pecuniam huiusmodi solvere neglexerit, extunc exactor (noster), quem pro tol(lenda) eadem exactione duxerimus deputandum, in eadem villa unum bovem racione non (solucionis) absque spe restitucionis habebit recipiendi omnimodam potestatem. Si vero infra quatuordecim dies post eiusdem bovis recepcionem eadem villa et quevis alia dictam pecuniam non solverit, extunc exactor noster duos boves consimili modo sine spe restitucionis recipiatque et tollat, penam eandem continuans duabus septimanis iterando, quousque predicta pecunia de eadem villa fuerit integraliter persoluta.

14. Memoratus, (eciam) exactor predictarum pecuniarum pretextu note, quod *napysszne* dicitur nihil exigat neque tollat.

15. Promittimus insuper et spondemus, quod in nulla terra regni nostri Polonie (iusti)ciarium constituere volumus vel quomodolibet surrogare.

16. Preterea promittimus singulos articulos et clausulas in privilegiis serenissimorum principum dominorum Kazimiri et Lodwici regum Polonie nostrorum predecessorum contentos presertim commodum et profectum regni nostri Polonie prefati et ipsius incolarum concernentes firmiter et inviolabiliter perpetuis temporibus observare.

17. Postremo pollicemur, quod nullas staciones in villis et hereditatibus nobilium terrigenarum nostrorum faciemus, si vero casualiter necessitate nos cogente stacionem in bonis et hereditatibus alicuius vel aliquorum nostrorum nobilium nos facere contigerit[1]), extunc nil vi vel potencia recipi faciemus vel quomodolibet promittimus, immo (quecunque necessaria) nostris propriis pecuniis volumus comparare.

Harum nostrarum quas app(ensione........sigilli) nostri communiri fecimus testimonio litterarum. Actum et datum Cracovie in vigilia Ascensionis domini nostri Jesu Christi *(30 kwietnia)* anno domini millesimo quadringentesimo decimo. Datum vero per manus honorabilis Nicolai prepositi sancti Floriani necnon Cracoviensis Gnesnensis canonici ecclesiarum et aulae regiae vicecancellarii fidelis nostri dilecti. — Ad relacionem eiusdem Nicolai aulae regiae vicecancellarii.

Wyjaśnieniu znaczenia tego aktu niewiele trzeba poświęcić słów. Co się tyczy, charakteru dokumentu tego, to jestto przywilej rodowy. Takich przywilejów znamy wogóle bardzo niewiele. Najstarszy z nich — to przywilej Kazimierza W. z r. 1366[2]) dla Toporczyków i Starych Koni. Liczniejsze są takie przywileje na Mazowszu: Ziemowita IV. z r. 1408 dla Bolesciców, tegoż z r. 1420 dla Lubiczów, Bolesława V. z r. 1478 dla Pobogów[3]). Do tych przywilejów przybywa tu podany z r. 1410. Niedawno zwrócił Dr. Władysław Semkowicz uwagę na to, iż często jako przedstawiciele rodu występują dwaj *seniores*[4]). Tu tego nie ma; przywilej zostaje wydany dla czterech imiennie podanych braci: Jana z Oleśnicy sędziego ziemskiego krakowskiego, Zawiszy wojskiego lubelskiego, Dobiesława z Sienna i Piotra z Krzyżanowic oraz całego rodu: *„necnon totam ipsius genologiam seu stirpem proclamationis Dabno“*. Heraldykom pozostawić już muszę dokładniejsze rozświetlenie kwestyi genealogicznych

[1]) W tekście: contingerit.

[2]) Kod. Małopolski t. I. nr. 288.

[3]) Kapica Milewski: Herbarz str. 15, nr. 17, str. 239, nr. 299, str. 330, nr. 418.

[4]) Ród Pałuków, str. 5—6. Do przytoczonych tam wzmianek możnaby jeszcze dodać dwa akta z roku 1433 i 1434, Kod. pol. II. cz. 2. nr. 576 i 578, zawierające uznanie synów Jagiełły jako spadkobierców korony przez szlachtę Kujaw inowrocławskich i Dobrzynia, w których imiennie występuje po dwóch z każdego rodu dzielnicy *(de quolibet clenodio terrigenarum)*. Nie są oni zresztą określeni jako seniores. Również po dwóch reprezentantów, nie nazwanych *seniores*, mają wysłać rody na zjazd w Wiślicy w r. 1424, Caro: *Liber cancellariae Stanislai Ciołek*, część I. nr. 8.

węzłów osób, które w tym czasie t. j. w r. 1410 należały do rodu Dębno, a więc miały prawo korzystać z wolności i uprawnień, zawartych w przywileju.

Ważniejszą jest druga kwestya: treści przywileju. Cóż może to znaczyć, skąd to pochodzi, że w przywileju dla rodu Dębno znajdują się takie postanowienia, jak np. ust. 1., zapewniający przywileje kościoła w Polsce, ust. 3., o sposobie rozdawnictwa urzędów itd.? Zagadkę łatwo rozwiązać, jeśli się porówna tekst przywileju z r. 1410 z tekstem przywileju ziemskiego t. zw. piotrkowskiego z r. 1388. Niedawno temu przywilejowi z r. 1388 poświęcił osobną rozprawę Handelsman[1]); w dodatku do pracy zestawił dokładnie znane teksty tego przywileju, których wyróżnia 5.[2]). Otóż pobieżne porównanie przywileju ziemskiego z 1388 r. i tego dla rodu Dębna z r. 1410 wykazuje, że pierwszy był podstawą dla drugiego. Czyli: w r. 1410 wydano przywilej piotrkowski jako osobny przywilej specyalny dla rodu Dębno. Dokładniejsze porównanie tekstów daje taki rezultat.

Różnice, zachodzące między tym tekstem a innymi, wykazują, iż tekst ten należy do tej — liczniejszej — grupy tekstów przywileju z r. 1388, w której art. 15. zawiera tylko ogólnikowe zastrzeżenie, że król nie będzie ustanawiał urzędu oprawców, zaś art. 13. określa na dni 14 termin ciąży w razie niepłacenia poradlnego [3]). Z pośród zaś tych tekstów najbliższy jest on tego tekstu, który ma egzemplarz przywileju, przechowywany obecnie w archiwum sławuckim. Nie pochodzi on jednak bezpośrednio od niego, raczej przyjąć należy, iż był sporządzony wprost lub pośrednio na podstawie zaginionego tekstu, z którego pochodziły teksty tej grupy[4]). Większe zmiany wykazują art. 6, 7 i 8. W art. 6 tego tekstu jest dodany ustęp: *dum regnum ipsum intraverint*, toż w art. 7: *dum regnum ipsum intraverint, tum intra metas ipsius regni*, zaś w art. 8 brak ustępu, który mają inne teksty: *intra metas ipsius regni terrigenas nostros*. Nie wpływają te zmiany na treść uprzywilejowania; przypisać je należy również tylko pomyłce względnie opuszczeniu pisarza. Pozatem różnice są w arendze (drugi ustęp wstępu), gdzie mowa o tem, iż przywilej zostaje wydany dla rodu Dębna, oraz oczywiście w zakończeniu, gdzie podano datę aktu i formułę kancelaryjną.

Jakże sobie wytłumaczyć powstanie tego aktu, wydanie w r. 1410 przywileju ziemskiego z r. 1388 w specyalnym akcie z tak zmienionymi pewnymi ustępami, że się w tej formie przekształcił w przywilej rodowy? Wyjaśnić można tę kwestyę, jeśli się zwróci uwagę na sposób wydawania przywilejów ziemskich w Polsce wieków średnich. Jeden akt oryginalny szedł do archiwum koronnego [5]); te przywileje dziś są w zbiorach xx. Czartoryskich w Krakowie, dokąd się z tegoż archiwum dostały. Ale przecież archiwum koronne pozostawało pod władzą urzędnika królewskiego (podskarbiego). Ci zaś, na rzecz których przywileje były wydawane, chcieli mieć w swoich rękach także ich teksty. Rzeczywiście sporządzano takie przywileje ziemskie w kilku egzemplarzach, między którymi nieraz różnice były bardzo znaczne.

---

[1]) Przywilej piotrkowski 1388 r. Przegląd historyczny t. 4, i odbitka, 1907 r.

[2]) Karty metryki, na których wpisano przywilej z r. 1410, są nadniszczone. Stąd luki w tekście. Uzupełniono je według innych tekstów. Miejsca uzupełnione ujęte zostały w nawiasy. — Co do różnic między tekstami por. także uwagi Kłodzińskiego w recenzyi z pracy Handelsmana, Kwart. hist. r. 1909, t. 23 str. 400—406.

[3]) Handelsman (odb.) str. 4—5.

[4]) Tamże str. 11 w uwadze.

[5]) Kutrzeba: Urzędy koronne i nadworne str. 73—74.

Już w połowie wieku XV. przyjmuje się jako zasada, że jedenostką, która dostaje egzemplarz przywileju, jest ziemia względnie dzielnica. Pomijając kwestyę przywilejów nieszawskich ze względu na to, iż tu nie można mówić o jednym przywileju w kilku egzemplarzach, ale o odrębnych przywilejach dla poszczególnych dzielnic względnie ziemi, wystarczy wskazać na potwierdzenia przywilejów, które wystawiano w większej ilości egzemplarzy, a to na użytek poszczególnych dzielnic względnie ziemi[1]). O ile jednak chodzi o epokę końca wieku XIV., to nie ziemię względnie dzielnicę uważano za taką jedenostkę. Świadczy o tem sprawa właśnie przywileju z r. 1388. Na jednym egzemplarzu tego przywileju wypisano na odwrotnej stronie, i to tąsamą ręką, którą pisany jest dokument, wyrazy: *Istud privilegium est datum genologie Trąba* [2]). A więc ród Trąba dostał taki egzemplarz — rody były temi jedenostkami, na rzecz których wydawano poszczególne egzemplarze przywileju.

Łączy się to ściśle z kwestyą stanowiska rodu jako czynnika organizacyi państwa w tej epoce [3]). W ten sposób nie trudno wytłumaczyć i znaczenie przywileju z r. 1410. Ród Dębno chciał widocznie posiadać egzemplarz przywileju z r. 1388, ostatniego, jaki dostała szlachta przed rokiem 1410, obejmującego w sobie treść poprzednich także przywilejów ziemskich. Może nie miał tego przywileju dotąd wcale, tj. nie postarał się o to, by w r. 1388 egzemplarz dla siebie uzyskać, lub też przywilej taki miał, lecz go zagubił. Nie można jednak wykluczać ewentualności, że specyalne jakieś były powody, tkwiące w stanowisku prawnem rodu Dębno, które spowodowały go do starania się o wydanie przywileju. Zwrócił się w tej sprawie do króla i otrzymał ten przywilej, tylko że zmieniono datę i wpisano rok 1410, kiedy ten przywilej wystawiano, oraz wprost w tekście zaznaczono, że zostaje ten przywilej wydany na użytek rodu Dębno, choć zresztą specyalnych prerogatyw temu rodowi nie zapewnia, bo obdarza go: *gratiis, quibus et ceteros terrigenas nostros prosequimur.* Jak już wyżej zaznaczono, najbliższy jest ten tekst właśnie tekstu egzemplarza przywileju, danego rodowi Trąba (dziś przechowywanego w Sławucie). *Dr. Stanisław Kutrzeba* (Kraków).

Hoczew i Balowie.

(Ciąg dalszy)

III. Z Matjaszem, kasztelanem sanockim, wchodzi rodzina Balów w rząd senatorskich. Nic dziwnego, że Matjasz stanowisko to swej rodziny starał się umocnić, a pierwszym do tego krokiem miały być związki krwi z którąś z pierwszych w kraju familii. I rzeczywiście osiągnęli to Balowie. W roku 1504 spotykamy już Mikołaja żonatego z dziedziczką wielkiego imienia — Heleną Tęczyńską.

Wprzód jeszcze spotykamy młodego Mikołaja notaryuszem ziemi sanockiej (rok

[1]) Ob. potwierdzenie praw Jana Olbrachta z r. 1493, Akta grodzkie i ziemskie t. VII. nr. 100, Rykaczewski, Inventarium, str. 261, 244, Aleksandra z r. 1501, Vol. leg. I 291. W archiwum miasta Lwowa przechowane są przywileje i potwierdzenia praw z lat 1433, 1438, 1455. Akta gr. i z. t. V. nr. 54, 75, 142; zapewne tu je oddała szlachta ziemi lwowskiej.

[2]) Archiwum Sławuckie t. II. nr. 63. Ob. co do tego Kutrzeba, Sądy ziemskie i grodzkie w Rozp. Ak. Um. wydz. hist.-fil. t. 40 str. 370 i Handelsman, Przywilej piotrkowski (odb.) str. 3, 15 i n.

[3]) Ob. co do tego Handelsman j. w. str. 15—16, Semkowicz, Ród Pałuków, str. 1. i n.

1501—1505), w latach zaś 1531 do 1534 wymieniane jest w aktach nazwisko jego jako podkomorzego sanockiego.

W roku 1510 Mikołaj Bal, piszący się już z Hoczwi, pragnąc — jak się sam w dokumencie erekcyjnym wyraża — „przychylny dla siebie uzyskać boski wyrok ostateczny przez pobożne uczynki, a przez jałmużny sobie, swym przodkom i swym potomnym bożą łaskę zjednać, niemniej też i dlatego, że z powodu zbyt częstych wylewów wód, majętność jego Hoczew i inne wsi pobliskie odcięte są od kościołów parafialnych, za rzekami Sanem i Hoczewką leżących, a wskutek tego nieraz w największe święta ani on, ani jego katoliccy poddani mszy świętej wysłuchać nie mogą, ani świętych sakramentów przyjąć, przeto z tych względów i przez wzgląd na zbawienie swej duszy, na cześć Boga Wszechmocnego i Bożej Rodzicielki N. P. Maryi, Świętej Anny, matki N. P. Maryi, Św. Zofii, Jana Chrzciciela i Św. Mikołaja i wszystkich świętych wreszcie“, funduje kościół i na jego wyposażenie przeznacza w Hoczwi jeden łan z rolami i łąkami przynależnymi, dwoma ogrodami przy kościele, a z dziesięcin, które jako dziedzic wsi wołoskich pobiera, 4 owce i 4 świnie i 2½ grzywny pieniędzy oddawać corocznie przyrzeka. Świadkami tego aktu erekcyi byli Kaspar z Brzozowa, Kaspar z Domaradza, Albert z Tyrawy, Piotr z Bliznego i księża Matjasz Widowski i Stanisław Wolibiowski, a biskup przemyski Mateusz tegoż samego jeszcze roku 1510 zatwierdził erekcyę kościoła, nadając mu tytuł i przywileje kościoła parafialnego.

Jakim był ten kościół, jak wyglądał, o ile się różnił od dzisiejszego, tego wszystkiego nie wiemy. Opis kościoła z XVIII. wieku pochodzący, przechowany w aktach parafialnych stwierdza, że kościół pierwotny był drewnianym. Należy jednak przypuszczać, że zrąb dzisiejszego kościoła był ten sam, różnił się zaś w wielu szczegółach, które dziś nadają budowie inny, późniejszy charakter, wskazujący na pierwszy rzut oka na wiek XVIII., jako na czas, z którego kościół hoczewski pochodzi. To późniejsze piętno nadają kościołowi z zewnątrz późniejsze dodatki.

Nie wiele też więcej umiemy powiedzieć o samym fundatorze. Dodać tylko możemy, że jego gorliwość katolicka nie poprzestała na wystawieniu i wyposażeniu kościoła w Hoczwi. W zamku swym w Stężnicy muruje nadto za indultem papieża Leona X. dla siebie i swej rodziny prywatną kaplicę, a nadto w niewielkiej od zamku odległości drugą kaplicę drewnianą dla ludu, by mu słuchanie nabożeństwa uczynić łatwiejszem, wobec odległości kościoła parafialnego w Hoczwi. Czy ten sam pan Mikołaj był twórcą zamku w Stężnicy (później Baligrodzie), czy też może budowę rozpoczął już ojciec jego Matjasz, tego stwierdzić nie mogliśmy. Wiemy nadto tylko, że Mikołaj Bal umiał być gorliwym podkomorzym i urząd swój spełniał widocznie sumiennie, wiele bowiem przeprowadził sporów granicznych i regulacyi granic w sanockiem, jak to akta sądowe stwierdzają.

Synów pozostawił pan Mikołaj Bal z Hoczwi dwóch, a mianowicie Matjasza (imię to obok Piotra stale i tradycyjnie w rodzie się powtarza) i Stanisława. Imię Stanisława akta sądowe powtarzają w latach 1540—1568. W roku 1548 piastował on urząd zastępcy starosty sanockiego podczas jego nieobecności i odznaczył się tem, że pragnąc dać poznać swą władzę, szczególnie chłopów ziemi sanockiej uciąża, którzy aż do króla dwukrotnie nań skargi zanoszą. Więzionych przez niego chłopów z Odrzechowej król wypuścić mu nakazuje. Obaj bracia są to osobistości wybitne i wiele dają współczesnym do mówienia o sobie. Matjasz Bal był ożeniony z Elżbietą z Łabiszyna Latalską, córką Jerzego Latalskiego, wojewodzica poznańskiego.

Obaj bracia odziedziczyli po ojcu swym Mikołaju, fundatorze kościoła w Hoczwi, tradycyę opieki i wspomagania kościoła, którego patronami pozostawali. Ale czas, w którym żyją, inne ze sobą prądy przynosił. Wiek XVI. przyniósł ze sobą do Polski ruch religijnej reformacyi, a znaczna część żywszych umysłów wśród szlachty oświeconej i idącej z duchem czasu była pod tym wpływem, tak, że przez czas jakiś zachodziło pytanie, czy Polska cała katolicką być nie przestanie i „nowinkom" — jak ruch reformacyjny nazywano — nie ulegnie, stając się w zupełności protestancką. Te wpływy działały także i na obu Balów, którzy w końcu odstępują od katolicyzmu i przyjmują wyznanie kalwińskie.

Następstwem tego było, że obaj bracia będąc i czując się protestantami, nie chcieli we wsi swej, w której mieszkali, pod swym bokiem znosić katolickiego proboszcza, mimo wszystkich ojcowskich tradycyi. Niewątpliwie bowiem mieli zamiar rozkazem i siłą swej przewagi, również i swych poddanych nakłonić do zmiany religii, a pierwszym krokiem do tego miało być usunięcie ich z pod wpływów miejscowego proboszcza i zamknięcie kościoła. Widocznie jednak zbyt gwałtownie działać w tym kierunku obawiali się, czekali bowiem aż na śmierć dotychczasowego parocha, aby plan ten przeprowadzić. I rzeczywiście po śmierci plebana Hieronima Mikołajowskiego zawładnęli majątkiem parafii i do wprowadzenia nowego proboszcza już nie dopuścili.

IV. Odtąd obaj bracia całą duszą oddają się kalwinizmowi i szerzeniu protestantyzmu, stając się jego podporą. Stanisław Bal zaliczany jest do najbliższych przyjaciół i najgorliwszych obrońców Stanisława Orzechowskiego i staje po jego stronie w znanym sporze jego z biskupem przemyskim Dziaduskim o ważność małżeństwa, zawartego przez Orzechowskiego, jako księdza.

We dworze Balów w Hoczwi stale odtąd przebywają protestanccy predykanci. Pierwszym znanym nam jest Tyburcy Boryszowski, poprzednio proboszcz katolicki w Rymanowie, który porzuciwszy katolicyzm, przeszedł na wiarę kalwińską i następnie jako pastor kalwiński w Hoczwi brał udział w synodzie protestanckim w Secyminie w roku 1556.

Według tradycyi, jaką nam zachował X. Walenty Gadomski w liście swym z r. 1722 mieli Balowie wybudować na cmentarzu hoczewskim zbór protestancki, w którym zapewne kazał Tyburcy Boryszowski, a po jego śmierci następcą jego był Jakób ze Strzyżowa. Ten śmielej od poprzedniego pastora sobie poczynał i głośniej z nauką Kalwina zaczął występować, czem spowodował wdanie się w to biskupa Dziaduskiego. Roku 1558 pozywa Dziaduski Jakóba Strzyżowskiego przed swój sąd biskupi, a gdy ten nie stawił się, obkłada go klątwą i wydalić z granic dyecezyi przemyskiej poleca. Strzyżowski musiał uchodzić wprawdzie z Hoczwi, znalazł jednak opiekunów w osobie Stanisława Drohojowskiego z Jaćmierza i Stana z Nowotańca, gdzie przy kościele tamtejszym, na zbór protestancki przez Stana obróconym, pełni funkcye pastora. Po śmierci jednak Dziaduskiego Strzyżowski powraca znów do Hoczwi.

Wskutek działalności biskupa Dziaduskiego, który wziął sobie za zadanie wytępienie herezyi w obrębie dyecezyi przemyskiej, stosunki zaostrzają się coraz bardziej a zawziętość i wzajemna nienawiść różnorodnych wyznań rośnie. Balowie po

śmierci proboszcza Hieronima Mikołajowskiego kościół hoczewski zamknęli i do ustanowienia nowego proboszcza nie dopuścili, ponadto wystawili zbór protestancki, ustanawiając przy nim predykanta.

Biskup Dziaduski widocznie zdołał przeprzeć swą wolę i kościół na nowo otwarty został a proboszcz katolicki w Hoczwi osadzony. Balowie jednak zabraniają mu odprawiać nabożeństwo katolickie, a gdy proboszcz przeciw temu protestuje w r. 1558, wypędzają go, kościół profanują, Przen. Sakrament wyrzucają, taksamo kielichy i obrazy, krzyże i wszelkie sprzęty kościelne zabierają, szaty zaś liturgiczne obracają na swój prywatny użytek. Kościół sam zaś obracają na zbór, a pastor kalwiński urządza w nim nabożeństwa, śpiewy psalmów, kazania i wieczerze sakramentalne.

Tymczasem prześladowca heretyków dyecezyi przemyskiej, biskup Dziaduski umiera, a na biskupstwo wstępuje Walenty Herburt. Ten, choć wogóle nie tak gorliwy, jak Dziaduski, w ściganiu herezyi, postanowił jednak kościół hoczewski odzyskać i profanatorów jego ukarać. To też r. 1562 wytacza Stanisławowi i Matjaszowi Balom proces o herezyę, według prawa kanonicznego. Pozew przed sąd biskupi zawiózł Balom do Hoczwi notaryusz biskupi Jan Lutomski, — gdy jednak imieniem biskupa chciał im wręczyć kopię pozwu, opieczętowany jego oryginał w rękach zatrzymując, bracia wyrwali mu z rąk oryginał pozwu i zwrócić go nie chcieli. Już ten gwałtowny wstęp zapowiadał, że Balowie przed sądem biskupim się nie ugną; rzeczywiście też przez dwóch przyjaciół, Mikołaja Pełkę i Gabryela Domaradzkiego przesłali biskupowi list w języku polskim (co szczególnie zdawało się razić) w zuchwałej i gwałtownej formie zredagowany, w którym zaprzeczają biskupowi jakiegokolwiek prawa do pociągania ich przed sąd duchowny i protestują przeciw jego jurysdykcyi nad sobą. Protestacyi tej jednak nie dopuszczono, motywując to tem, że herezya jest „causa criminalis“, zbrodnią, która musi być ukarana i wielkim występkiem niegodnym szlachciców i patrycyuszów do tego, obrazą Boga i Jego Majestatu, przeciwną wierze i zasadom świętego rzymskiego katolickiego Kościoła, a także przeciwną prawom Rzeczypospolitej, wreszcie „totius dioecaesiae scandalum“.

Biskupowi Walentemu Herburtowi w początkach jego biskupstwa zależało na rzuceniu postrachu na heretyków i okazaniu pełni swej władzy biskupiej — publiczna rozprawa bowiem przeciw braciom Balom odbyć się miała z niezwykłą uroczystością, w obecności licznie zgromadzonego duchowieństwa, jak też i szlachty, sprawami religijnemi żywo interesującej się i biorącej w przekonaniach udział to kalwińskiej, to katolickiej strony, a w ogólności nie zbyt przyjaznej podówczas duchowieństwu i wykonywanej przez nie jurysdykcyi duchownej. Rozprawie zatem obecnymi byli Stanisław Orzechowski, głośna już osobistość, Jan Herburt podkomorzy przemyski, Mikołaj Gelasinus Juris Utriusque Doctor ze Lwowa, Stanisław Pełka, Stanisław Przystałowski, Mikołaj Cebrzyk, Jan Pobiedziński, Gabryel Czermiński, Joachim Zaporski, Krzysztof Stadnicki, Andrzej Białachowski, Andrzej Konarski, Jakób Jordanowski, Jakób Bielski, Jan Lutomski, Albert Libusza, Stanisław Wolski i wielu innych. Rozpoczęto sprawdzeniem nieobecności oskarżonych, mimo doręczenia im pozwu. Instygator biskupi przedstawił stan rzeczy, zarzucając obu Balom znieważenie kościoła hoczewskiego, obrócenia go na zbór, herezyę i nakłanianie do niej innych przez spędzanie poddanych do zboru. Na tej podstawie wydał biskup wyrok na kacerzy, nakładający na nich ekskomunikę większą, pozbawiający ich prawa patronatu kościoła

hoczewskiego, zgwałconego przez nich i przekazujący wyklętych władzom świeckim. W tym samym dniu (21. kwietnia 1562) wydał biskup polecenie wykonania wyroku, nakazujące oddzielenie Stanisława i Matjasza Balów od społeczności kościelnej.

Ciekawa jednak jest notatka, zawarta w aktach konsystorza przemyskiego, stwierdzająca, że wyroku tego przeciw Balom nie opublikowano, z powodu wyjazdu biskupa Herburta na sobór trydencki w poselstwie od króla. Fakt ten jednak inną myśl nasuwa. Oto w roku 1562 właśnie sejm piotrkowski, który był widownią starć protestanckich prądów przeważających u szlachty z biskupami, postanowił mimo protestów duchowieństwa, że wyroki sądów biskupich nie mogą być przez starostów wykonywane. Być może zatem, że biskup świadom, że wyrok wykonany przez władze świeckie nie będzie, wolał go nawet nie ogłaszać, rezygnując z dalszych kroków przeciw heretyckim Balom.

Tak zatem ostatecznie obu braciom udało się ujść cało z tej imprezy. Pozostają przeto nadal gorliwymi kalwinami, Stanisław jednak wkrótce potem umiera i przyjaciel jego Orzechowski w liście do Płazy z 14. marca 1563 r. wylicza go między zmarłymi w tym czasie możnymi protektorami protestantyzmu.

Ścisła przyjaźń łączyła obu braci także z sąsiadem ich Hieronimem Stano, którego przyjmują do herbu. Stano również zagorzałym jest kalwinem i wspólne zapatrywania religijne ich łączą.

Po śmierci brata Stanisława, Matjasz Bal nadal wspólne ich dotąd dzieło rozszerzania protestantyzmu prowadzi. Roku 1590 spotykamy w Hoczwi w jego dworze znów kaznodzieję protestanckiego, Jana z Sanoka. Wspólnie z przyjacielem swym prowadzi pan Matjasz wojnę z greckimi popami w swych majętnościach.

Widocznie pod tym względem specyalnie u Pana Matjasza Bala wyrabia się w dalszym ciągu jakaś sekciarska zawziętość już nie tylko przeciw katolickiemu kościołowi i księżom, ale także przeciw innym nieprotestanckim wyznaniom. Ofiarą tego usposobienia, jak wspomnieliśmy, padają popi *„graecae seu ruthenicae fidei“*, których z wsi swych wypędza, a cerkiewny majątek zabiera, czem wywołuje skargi władyki przemyskiego Antoniego Rudiłowskiego, który aż do króla krzywdy swego duchowieństwa, od pana Matjasza Bala doznane, zanosi. Skutkiem tego Zygmunt August 28. sierpnia 1566 napomina Matjasza, by popów instytuowanych przez władykę przemyskiego wypędzać się nie ważył, wypędzonym przywrócił ich parafie i majątek do nich należący i wogóle nie mieszał się do spraw greckiego wyznania swych poddanych; kościół grecki bowiem równie jak i katolicki w sprawach swych i dobrach doznaje opieki ze strony rządu.

O ile napomnienia królewskie podziałały, nie wiemy, być może, że popom Matjasz Bal dał spokój, jednakże katolikom kościoła w Hoczwi majątku parafialnego nie zwrócił do końca życia. Naturalnie, że i synów swych wychował Matjasz w kalwińskiej wierze i synowie ci, gorliwi kalwini, w ślady ojca wstępować usiłują. Mianowicie takim okazuje się syn Matjaszowy Jan Bal, ożeniony następnie z Anną Sienieńską, którego nazwisko spotykamy w aktach między rokiem 1562 a 1598.

Za młodu Jan Bal, mimo że protestant, odbywał studya nie w protestanckich Niemczech, ale dawną tradycyą polską w Padwie, gdzie zawsze jeszcze wśród różnych narodowości Polacy licznie byli reprezentowani. Religijne przekonania jego za młodu nie były ustalone, — albo też poczucie polskości i dbałość o chwałę polskiego imienia brały górę nad protestanckim religijnym separatyzmem, skoro ze zdziwieniem spoty-

kamy Jana Bala w roku 1592, jako jednego z pierwszych ofiarodawców na wystawienie ołtarza i kaplicy pod wezwaniem świętego Stanisława w tumie „il Santo“ — św. Antoniego w Padwie. Z tej racyi też figuruje nazwisko Jana Bala w księdze składek na kaplicę św. Stanisława zbieranych, a przechowanej w archiwum uniwersyteckiem w Padwie. Może też przy bliższych poszukiwaniach znalazłby się i herb Gozdawa wraz z podpisem Jana Bala z „Oczwi“ wśród tych licznych tarcz herbowych, zawieszonych przez uczniów uniwersytetu padewskiego w krużgankach i salach gmachu, — a nadających mu tak oryginalne piętno.

Na tle aktów grodzkich i ziemskich zarysowuje się spór zawzięty między Janem Balem a Adamem Mieleckim Wierzbiętą, w której to sprawie król Zygmunt III. w roku 1595 nakłada wadyum 20.000 złotych i o tem referendarza koronnego i starostę przemyskiego Tomasza Drohojowskiego zawiadamia. Żona zaś Jana Bala, Anna z Sienny, prowadzi równie zacięty spór z Andrzejem z Fulsztyna Herburtem, spór ten wygrywa, a trybunał lubelski wyrok ten zatwierdza, ostatecznie jednak wyrok ten na korzyść Herburta znosi król Władysław IV.

Prócz Jana pozostawił Matjasz Bal jeszcze trzech synów: Piotra, Samuela i Matjasza. W roku 1598, jak czytamy w aktach, w Średniej wsi „stał się dział pewny imion dziedzicznych między Ich Mościami Pany Matjaszem, Janem, Piotrem i Samuelem Balami, bracią rodzoną, sposobem niżej opisanym“. I tak „naprzód dostała się na część Ich Mość Pana Jana Bala wieś Hoczew, z folwarku w Średniej wsi kmiecie, którzy są z tej strony potoka od Hoczwi, dalej wieś Dziurdziów z folwarkiem Żerdenka i Żernica, a z górnych wsi Bystre, Kalnica, Jabłonki i Żubracze“.

Dział Matjasza Bala stanowiły: Średnia wieś, Zadnia wieś, Matjaszowa wola, Bereźnica, a z górnych wsi Dołżyca, Cisna, Hebkowce (?), Leszna, Krzywa (?) i Przysłup. Samuelowi Balowi dostały się: Wołkowyja, Rybne, Zawóz, Bukowiec, Tarnka, Polanka, Buk, Zawój i Hrubowice (?). Dział Piotra Bala stanowiły wreszcie: Stężnica, Radziowa (?), Łopnika, Zyszkowa wola, Symkowa (?), Gorzanka, Hoczwica Łubne i Raba. (C. d. n.). *Dr. Tadeusz Mańkowski* (Lwów).

Ze studyów nad heraldyką polską.

1. Herb Moszczenica.

Ogłoszone dotychczas drukiem zapiski sądowe średniowieczne zawierają, jak wiadomo, dużą ilość nieznanych zgoła zawołań herbowych. Małą zaledwie cząstkę z nich udało się heraldykom naszym objaśnić, znaczna atoli część pozostaje dotąd bez bliższego określenia. Do liczby tych ostatnich należy proklamacya M o s z c z e n i c a, wspomniana w jednej z zapisek sieradzkich z roku 1405 [1]. Zapiska rzeczona nic o zawołaniu tem nie mówi więcej ponadto, iż herbu tego używali świadkowie Marka ze Świerczyńska: Stanisław z Siodłkowa i Piotrasz z Będkowa. Wiadomość to skąpa, wystarcza jednak, jak to zobaczymy, do bliższego zapoznania się z herbem omawianym.

---

[1]) Łaguna. Notaty Nr. 22.

Przedewszystkiem, w jednej z zapisek piotrkowskich z roku 1411 występuje jako świadek jakiś Stanisław z Siodłkowa, herbu Wilczekosy[1]). Współczesność zapisek, tożsamość miejscowości, imienia i posiadłości każą uważać za pewnik, że ten Stanisław jest tamtym Stanisławem z Siodłkowa, występującym w zapisce z roku 1405 z herbem Moszczenica. Zrobiliśmy już tedy pierwszy krok w kierunku poznania Moszczenicy: musiał to być herb podobny wyglądem do Wilczych kos, skoro obydwóch nie tak bardzo rozróżniano nawet wówczas. Dalej pozwala nam kroczyć po tej drodze drugi ze świadków zapiski z roku 1405 — Pietrasz z Będkowa. Wspinków z Będkowa v. Bętkowa znają wszyscy heraldycy nasi, poczynając od Długosza, jako klejnotników herbu Wilczekosy. Jak atoli herb ich pierwotnie wyglądał, dowodzi pieczęć Adama z Będkowa, kanonika i oficyała krakowskiego z roku 1413, która wprawdzie wyobraża dwie wilcze kosy łańcuchem związane, ale bez półtora krzyża na nich [2]).

Prof. Piekosiński, porównywając tę pieczęć z późniejszemi pieczęciami dziedziców Będkowa z roku 1462[3]), na których ci ostatni już kładą na wilczych kosach półtora krzyża, dochodzi do wniosku, że wogóle krzyż do wilczych kos dodany został dopiero między latami 1413—1462, a że przedtem nie było go tam wcale. Mojem zdaniem, znakomity nasz uczony jest tu w błędzie: herb, zwany w heraldyce Wilczekosy (obecnie Prus II.), istniał w formie z krzyżem o wiele dawniej, przed rokiem 1413. Sam Piekosiński stwierdza fakt, że herb ten z krzyżem na kosach pojawia się na pieczęci śląskiego komesa, Franciszka z Wilczyc, już w r. 1287 (!) [4]). Dalej, wszystkie nasze najdawniejsze herbarze znają ten herb zawsze z krzyżem na kosach, trudno zaś przypuścić, aby wszyscy klejnotnicy Prusa II. tak odrazu, społem, krzyż ten położyli na kosach w tak krótkim stosunkowo przeciągu czasu, jak chce Piekosiński. Podług mnie rzecz się miała zupełnie inaczej. Równocześnie z małopolskim herbem Wilczekosy, mającym półtora krzyża na kosach, istniał w Wielkopolsce, w woj. sieradzkiem, inny zgoła herb w postaci, jak przedstawiony jest na pieczęci Adama z Będkowa, a wyobrażający dwa sierpy czy też haki lub kosy i ten to właśnie herb nazywał się Moszczenicą. Za tem przypuszczeniem przemawia samo zawołanie herbowe, mające charakter terytoryalny i świadczące dowodnie, że wieś Moszczenica, położona w pow. piotrkowskim, była gniazdem odrębnego rodu. Nie musiał to być ród duży: oprócz głównej gałęzi — Moszczeńskich [5]), składały się nań boczne gałęzie, wspomniane powyżej rodziny: Siodłkowskich, Świerczyńskich i Wspinków z Będkowa, może jeszcze Kamoccy i Dzieciartowscy [6]) i — zapewne — nikt już więcej. Z wyjątkiem jednych Wspinków wszystkie te rodziny wiodły żywot ubogi i prawie nieznany. Główny szczep rodu — Moszczeńscy, tak nawet podupadł materyalnie i moralnie, że w roku 1497 za niestawienie się na wojnę uległ karze odjęcia dóbr Moszczenicy, które oddane zostały Jelitczykom-Kossowskim [7]). Cóż wobec tego

---

[1]) Potkański. Zapiski herbowe Nr. 29.
[2]) Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wizerunek w „Heraldyce“ Piekosińskiego, str. 177.
[3]) Heraldyka polska wieków średnich str. 178.
[4]) Ibidem, str. 179.
[5]) Łaguna. Notaty Nr. 19.
[6]) Ibidem Nr. 60. Wyraz „Wiskali“ (?) ja czytam „Wilkosy“. Potkański: Zapiski Nr. 29.
[7]) Boniecki: Herbarz Polski t. XI., str. 343.

dziwnego, że sama nazwa herbu uległa zapomnieniu. Jedni tylko Wspinkowie mogli byli klejnot rodowy podtrzymać, ale i oni, ulegając grawitacyi w stronę możnych Prusów, pomnożyli przez dodanie krzyża w herbie szeregi tych ostatnich.

2. Herb Tader.

W licznym szeregu herbów i proklamacyi, bliżej w zapiskach herbowych średniowiecznych nieokreślonych, spotykamy w dwóch zapiskach kościańskich z lat 1413 i 1414 [1]) herb z zawołaniem Tader. Wspominają o nim zapiski rzeczone, że używał go niejaki Szyban Tader, dodając, że współklejnotnikami tegoż byli świadkowie przy oczyszczaniu się Szybana z zarzutu nieszlachectwa: Hinczek Szkapa z Ujazdu i Gietko z Lubondzy.

Prof. Piekosiński w swej „Heraldyce wieków średnich" [2]) próbował przedstawić wygląd herbu omawianego. W tym celu wziął ze zbioru Pfotenhauera jedną z pieczęci śląskich z roku 1300-go, należącą do jakiegoś ziemianina, Szybana de Der (?), i opierając się jedynie na tożsamości imion i podobieństwie tego, co uważał za nazwiska (Tader i de Der) doszedł do wniosku, że przedmiotem herbu Tader był kogut. Wniosek ten znakomity nasz uczony uważał za pewnik, co widzieć się daje z dwóch ustępów w jego „Heraldyce", [3]) w których omawia sprawę herbów: Kokoty i kur biały, utożsamiając je z Tadrem.

Tymczasem, jak to postaramy się dowieść niżej, szanowny profesor był w błędzie: herb Tader niemiał nigdy nic wspólnego z kogutem, a przeciwnie, był to herb bardzo w heraldyce naszej znany, mianowicie Gryf.

Dość wejrzeć uważniej nieco, niż zrobił to Piekosiński, w treść zapiski w roku 1414, aby spostrzedz odrazu, że mamy tu do czynienia z Gryfem. Przedewszystkiem wskazuje na to imię jednego ze świadków, Gietka z Lubondzy, typowe imię rodu Gryfitów. Dalej, sama nazwa Tader jest niczem innem, jak zepsutą formą imienia Teodor (Czader, Ceder), wiadomo zaś, że imię to stało się nawet przydomkiem możnego rodu Cedrów Latoszyńskich, również Gryfitów. Wreszcie, nazwiska świadków dowodzą niezbicie, że byli oni Gryfitami: Ujejskich h. Gryf znają wszyscy nasi heraldycy, poczynając od Paprockiego, co się zaś tyczy dziedziców Lubondzy, to w roku 1552 występują oni w księgach poborowych sieradzkich również z tym herbem [4]).

Czemże wytłumaczyć to, że herb tak znany, jakim był Gryf, zjawia się w zapiskach wielkopolskich z inną proklamą. Odpowiedź bardzo prosta: był on bardzo znany w Małopolsce, natomiast w Wielkopolsce zgoła nie i gdy go tam przywiózł (zapewnie w końcu XIV-go wieku) któryś niewątpliwie z Cedrów Latoszyńskich (a który — odszukać mi się nie udało), bracia wielkopolanie zaczęli nazywać obcy dla nich znak herbowy przydomkiem przybysza i w ten sposób ukuta nazwa z czasem powszechne prawo obywatelstwa zyskała. *St. Dziadulewicz. (Warszawa).*

---

[1]) Ulanowski. Materyały do historyi prawa i heraldyki polskiej NN. 108, 112.
[2]) str. 270.
[3]) str. 233 i 237.
[4]) Wittyg i Dziadulewicz: Nieznana szlachta polska, str. 181.

Polemika.

Odpowiedź Dra Heleny Polaczkówny na uwagi P. W. Wittyga z powodu recenzyi jego książki p. t. „Nieznana szlachta polska i jej herby“ (zob. Miesięcznik heraldyczny zeszyt 8—9 (sierpień-wrzesień) str. 120-122).

W obronie swej teoryi o uszczerbianiu herbów powiada Szan. autor, że „w *Nieznanej szlachcie* na naukowe udowodnienie tego twierdzenia nie było miejsca i nie stanowiło to zadania wydawnictwa“. Godzilibyśmy się na to zapatrywanie, gdyby Szan. autor swą klasyfikacyę herbów oparł był na dawnej zasadzie, która o uszczerbianiu nic nie chce wiedzieć; ale kiedy wprowadzał nową teoryę i na niej klasyfikacyę budował, musiał być przygotowany na to pytanie, które prócz nas niejeden rzucił, (nie kwestyonując zresztą samego poglądu), czy autor twierdzenie swe naukowo udowodnił. Otóż w przedmowie winien był autor pytanie to uprzedzić, przytoczyć wszystko, co za taką klasyfikacyą przemawia, co więcej, rozprawić się nawet uprzednio z zarzutami, któreby go spotkać mogły.

Tego autor nie uczynił, a nadto w polemice odsyła nas ex post po dowód naukowy dla swojej teoryi do pracy o rozsiedleniu szlachty mazowieckiej, która ma się dopiero ukazać!

Że teorya autora w wielu jeszcze kwestyach budzi wątpliwości, wykaże poniższy zarzut, którego z powodu niedość jasnego sformułowania w poprzedniej recenzyi, widocznie autor nie zrozumiał i dał nam na to nieokreśloną odpowiedź. Wychodzimy bowiem z tego zasadniczego punktu zapatrywania: jeżeli mamy uważać uszczerbianie herbów za cechę typową heraldyki polskiej, musi nam się udać wykazać przynajmniej na przeważnej ilości herbów, że młodsze gałęzie rodu zmieniają w jakikolwiek sposób na pieczęciach znak pierwotny dla zaznaczenia swojej, przypadkowej zresztą, niższości wobec starszej gałęzi. Wtedy możnaby się też kusić o rozwiązanie na innej drodze genezy całej reszty nieuszczerbionych herbów. Lecz kiedy przykłady domniemanego uszczerbienia herbów dochodzą kilku lub kilkunastu zaledwie, a poza nimi zostaje cała masa herbów, gdzie o uszczerbieniu nie ma mowy, przeto można mówić tylko o działaniu przypadku, dowolności, naśladownictwie heraldyki zachodniej, niewiadomym zresztą zaniesionej tu sposobem, ale nie o ogólnym prądzie szlachty, celem zaznaczenia swego miejsca w hierarchii rodowej.

Przekonania o świadomem uszczerbianiu herbów przez szlachtę z pracy autora zgoła nie wynosimy. Dla ilustracyi przytoczę kilka przykładów. 1. Klobar Jakób (str. 137) w r. 1565 jest według autora h. własnego o znaku T Klobarowie w osobie Marcina (prawdopodobnie ojca Jakóba, jak autor przypuszcza) otrzymali szlachectwo 1552 r. z h. Prus I. Odmianę herbu ojcowskiego u syna przypisuje autor uszczerbieniu, my zaś oddamy w myśl tej teoryi, że Jakób K. jest widocznie synem młodszym. 2. Z podobnem uszczerbieniem występują dwaj Owsieńscy (str. 229), przypuszczalnie ojciec i syn (według autora) h. Orla, przyczem dzieje się tak, że herb uszczerbiony (Orla powtórzona w szczycie) jest własnością ojca, a herb znany nam jako taki z czasów wcześniejszych, własnością syna. Oprócz znanych z poprzedniej recenzyi rodów, typowe uszczerbienia herbów wskazuje nam autor w rodzie Bronowskich, (str. 44) Rachockich z Rachocina, (str. 261) Rędzinów (str. 271), Ulińskich z Ulinki (str. 338), to ostatnie powstałe w XVI. w. Lecz równocześnie spotykamy liczne grupy rodowe, złożone niewątpliwie z członków starszej i młodszej gałęzi, jak np. Bołsunowskich, Bujalskich, u których nie spotykamy śladu uszczerbień herbowych. Otóż w myśl zasady, którąśmy na początku przyjęli, gdy w takiej masie herbów, tylko znikomy procent da się podciągnąć pod uszczerbienie, czy możemy mówić o niem, jako o prądzie, o zwyczaju powszechnym?

I sam autor musiał niejednokrotnie odstąpić od swej teoryi, na korzyść tłumaczenia innego.

Nie zdołał wytłumaczyć takich przypadków, jak zmiana herbu Kurcewiczów (str. 169) i musiał ją przypisać dowolności, chęci podszycia się pod Koryatowiczów. Musiał przyznać, że Czarnecki Marcin (str. 66) pieczętuje się raz h. Pobóg, a raz h. Tępa podkowa, Mackowicz Wasyl (str. 191) w dwóch wypadkach inne godło herbowe przedstawia, co autor objaśnia: „niezakorzenionemi pomiędzy szlachtą litewską pojęciami o tradycyach heraldycznych“, pomijamy Stokowieckiego Jana z r. 1755, (str. 307) który Ostoi a nadto innego nieznanego herbu używa, może to bowiem być fałszerstwo XVIII wieku. Zwrócimy jednak uwagę na to, że ró-

żnicę znakową w herbie Kliczewskich i Koboczyńskich (str. 136) nie ośmiela się autor złożyć na karb uszczerbienia, lecz przypisuje ją „nieudolności rzeźbiarza pieczęci“, jakkolwiek nas potępia surowo za zapatrywanie, że w odmiankach herbowych „musiała grać rolę indywidualność rzemieślnika“, w czem rozumieliśmy ją równie w dodatniem, jak w ujemnem znaczeniu. To są fakta, które przemawiają nie za, lecz przeciw teoryi uszczerbień herbowych; w toku pracy zauważył je autor, lecz w obręb swoich roztrząsań krytycznych nie wciągnął, dał nam surogat swoich poglądów, lecz my żądamy nadto ich krytycznego udowodnienia.

Sam autor w przedmowie str. 9. podaje, że z końcem XVI w., a w każdym razie z początkiem XVII w. powraca szlachta od herbów uszczerbionych do pierwotnych. Wiemy, że takie procesa odbywają się powoli, że nie mogą być dziełem jednego lub kilku lat, podobnie jak zawołania w swej pierwotnej charakterystyce stopniowo przez wiek cały zamierają, nim znów wystąpią, jako nazwy herbowe. Jeżeli więc koniec XVI w. lub początek XVII w. są stadyum najpóźniejszem, w którem następuje zanik stanowczy uszczerbień herbowych, musimy przypuścić, że proces ten rozpoczął się przynajmniej z początkiem XVI w. Przykłady rzekomych uszczerbień z XVI w. n. p. Ulińskich, są zgoła nieistotne i niewytrzymują krytyki. M z krzyżem na każdej z trzech pieczęci występuje według innego alfabetu. Jakiem więc prawem autor, opierając się na bardzo obfitym materyale, ale poczynającym się dopiero od XVI w., a zatem od czasu, kiedy już herby uszczerbione niknąć zaczynają, (według jego teoryi) buduje swe wnioski retrospektywne, stawia normy już nie dla XV, ale XIV, XIII, XII wieku. Zauważymy przytem, że nie brak nam materyału wcześniejszego, na którym w pierwszym rzędzie winno się teoryę uzasadnić.

Nie myślimy też faktu, że w zapiskach sądowych jeden i ten sam osobnik raz w pełniejszej raz w zwięźlejszej formie swój herb podaje, odnosić do uszczerbienia, jak nam to autor radzi, co więcej przyjmować, że pod tym względem mogła istnieć zupełna swoboda. O jedności bowiem herbów uszczerbionych z nieuszczerbionymi rozstrzygało dostatecznie zawołanie, wolność zaś określania swej przynależności rodowej herbem uszczerbionym, to nieuszczerbionym, musiałaby z konieczności doprowadzić do takich nieporządków prawnych, zwłaszcza, o ileby jedna gałąź była zasobniejsza od drugiej, że teorya autora znalazłaby wówczas wyraz w praktyce, a nawet w teoryi sądowej.

To też Rosław z Wojsławic w 1398 r. określa swój herb, jako *„crucem seu osmorog taliter nuncupatam... wlgariter Geralth huius proclamacionis* [1]*)*“, w 1399 r. *„crucem osmorog et czeczerza in galea et proclamacione Geralth* [2]*)*“; w 1407 r. *„crucem cum quatuor octocornibus wlgariter hosmorog et super galeam czeczerza et de proclamacione.... Gheralth* [3]*)*“, w 1415 r. *osmorog in clippeo cum awe desuper... proclamacio Geralth* [4]*)*“, — tłomaczymy sobie o wiele prościej. Czyniąc zeznania przed sądem, Rosław z Wojsławic nie spodziewał się, że będą one dokumentem historycznym dla potomnych; miały one mieć tylko doraźne znaczenie dla żyjących, którzy bądź z opisu bądź z wizerunku znali Gerałta. Podawał więc Rosław tylko najintegralniejszą część znamienia szlacheckiego, nie troszcząc się o szczegóły, jakimi było istnienie lub brak ptaka w herbie i odpowiednie jego umiejscowienie. Tak robili i inni, jak na mnóstwie przykładów wykazać można; dla współczesnych zaś to wystarczało: nigdy bowiem nie spotykamy się z kwestyonowaniem tego sposobu.

Wdzięczni jesteśmy autorowi za wyjaśnienie, że używa słów „herbu własnego“ dla oznaczenia godła szlacheckiego o zawołaniu nieznanem, żałujemy jednak, że autor już w przedmowie tego nie zaznczył, byłby uniknął nieporozumień z czytelnikiem. Do tłumaczenia wyrazów „herb własny“ w duchu Niesieckiego i ta okoliczność skłaniała, że przecież i sam autor pojmuje w niektórych wypadkach herb własny w drugiem znaczeniu. Mówi n. p. o Bakach h. Massalski odm. (str. 23), Rybczyńskich h. Chalecki (str. 278), co właśnie jest herbem własnym według Niesieckiego.

Nie godzimy się jednak z autorem, aby wydawca nie miał prawa, jeżeli godło herbowe i nazwa są mu skądinąd znane, określić jego miana, choćby zapiska sądowa nie podała, że N. N. jest klejnotu X. I dlatego nie zrozumieliśmy, z jakich powodów autor rozdzielił Przyłuskich na dwie grupy: jedną o h. Biała,

---

[1]) Piekosiński. Zapiski sądowe województwa sand. nr. 236. Łaguna St, Nieznane zapiski heraldyczne przeważnie sieradzkie. (Archiwum Kom. hist. T. VIII. nr. 3).
[2]) Piekosiński, codem l. nr. 259.
[3]) Idem nr. 450.
[4]) Idem nr. 658.

druga o h. własnym, które nie jest niczem innem, jak Białą, według słów zapiski: *„ferunt crucem cum medio in babato et proclamacio Balia*[1])".

Że jednak autor, *tacite* wprawdzie, przyznał nam w niektórych wypadkach racyę, dowodzi to, że tylko niektóre z naszych określeń herbowych kwestyonował, co zresztą jest zupełnie naturalne. Nie mieliśmy zupełnie zamiaru rozstrzygać ich stanowczo, co jest rzeczą zawodowych heraldyków, do których nie mamy pretensyi się zaliczać; pragnęliśmy tylko wskazać, że niektóre godła dałyby się sprowadzić do znanego miana i cieszymy się, że dzięki tej naszej uwadze, autor, poprawiając nas, uznał przynależność rodową Kęczewskich, Nieksińskich, Wiadrowskich do h. Cholewa, nie Kopasina, jak to pierwotnie chcieliśmy.

Dr. Helena Polaczkówna (Lwów).

[1]) Potkański. Zapiski herbowe. (Archiwum komisyi historycznej T. III. nr. 70).

Zagadnienia i odpowiedzi.

Zagadnienie 52.

Czy znane sz. Redakcyi lub komu z czytelników: 1) ukaz cesarza Mikołaja I. z roku 1841, normujący sprawy heroldyi Królestwa Polskiego z dodatkiem imiennym tych polskich rodzin i pojedynczych osób, którym tytuły honorowe przez Senat Królestwa Polskiego, cesarza Alexandra I. i cesarza Mikołaja I. do 1840 r. przyznane, względnie nadane zostały? 2) patent cesarzowej Maryi Teresy z 1775 r. dotyczący potwierdzenia staropolskiego szlachectwa i warunków otrzymania tytułów książąt, hrabiów i baronów, przy którym miał być także wykaz imienny tych rodzin polskich, które tymi tytułami honorowymi bezwarunkowo, względnie warunkowo odszczególnione być mogą? *J. B.* (Winnica).

Odpowiedź na zagadnienie 48 (zesz. 8/9 str. 123). Karol Saryusz z Romiszowic Romiszowski, dziedzic Zagajowa i innych dóbr w woj. krakowskiem i sandomierskiem, skarbnik sandomierski od 20 9 1788 *(sig. act. 37)*, ożeniony w 1777 roku z Zuzanną z Chwalibogów I-vo Borkowską *(Prothoc. inscriptionum crac. w archiwum krajowem)*, był synem Ignacego z Romiszowic Romiszowskiego, cześnika latyczowskiego 1745 r. *(akta krakowskie)* i Franciszki z Domosławskich, wnukiem Aleksandra Romiszowskiego, burgrabiego krakowskiego w 1725 r. *(akta krak.)* i Teresy z Cerekwickich, prawnukiem Franciszka Romiszowskiego, podstolego chełmińskiego, następnie od 8/10 1688 burgrabiego krakowskiego *(sig. act. 14. f. 143)* i Anny ze Stockich. Bratem jego starszym był Aleksander Romiszowski, burgrabia krakowski od 2/8 1766 r. *(sig. act. 37)*, poseł na sejm 4-letni, podkomorzy J. K. M. w 1790 r. *(akta krak.)*, następnie kasztelan sandecki od 5/12 1791 r. *(sig. act. 37.)*, ożeniony z hrab. Teresą Firlej-Konarską, kasztelanką biecką, córką Franciszka.

Siostra ich Katarzyna za Adamem Kleczeńskim, łowczym drogickim w 1769 r. *(akta krak.)*, w którym to roku wszyscy troje kwitują z opieki przed aktami krakowskiemi stryja swego Adama Saryusz Romiszowskiego — Synem Karola Romiszowskiego, skarbnika sandomierskiego, był Ambroży-Mikołaj-Adam, major 2 pułku krakusów w 1830 r., następnie pułkownik, ożeniony z Aleksadrą z hrab. Dąbskich, córką Rocha, zmarłą w 1862 roku; z niej synowie Feliks-Jan-Piotr-Celestyn i Tomasz-Adam-Ambroży, legitymowani w Król. Polskiem w 1838 roku.

Z. P. (Horodyszcze na Wołyniu).

Sprawy Towarzystwa.

Na posiedzeniu Wydziału dnia 9 października omawiano sprawę wydania Roczników za rok 1908 i 1909. Dr. Wąsowicz oświadczył, że druk „Elektorów" postępuje obecnie bardzo powoli z powodu, że Drukarnia Związkowa obarczona jest nadmiernie drukami sejmowymi.

Na wniosek Dra Semkowicza uchwalono rozpocząć natychmiast druk jednej z gotowych prac śp. prof. Fr. Piekosińskiego z pośmiertnych rękopisów, które Towarzystwo właśnie nabyło od jego spadkobierców. Jestto „Poczet herbów i szlachty polskiej wieków średnich“, alfabetyczny wykaz wszystkich średniowiecznych polskich rodów rycerskich wraz z wszystkimi ich członkami, którzy jako tacy w źródłach współczesnych występują. Będzie to pierwszy pełny i na naukowych podstawach oparty herbarz średniowieczny polski. Sporządzenia indeksu osób i miejscowości do tej pracy podjął się prof. Juliusz Jaksa-Bykowski. Druk będzie ukończony w przeciągu kilku tygodni, tak, że książka ta będzie mogła być rozesłana członkom Towarzystwa z pierwszym Rocznikiem („Elektorowie“) z końcem roku.

Omawiano następnie kwestyę materyału do przyszłych roczników. Dr. Wąsowicz wskazał na arcyciekawy *Liber Chamorum*, który znajduje się w dwóch rękopiśmiennych egzemplarzach: bibl. Ossolińskich i bibl. ces. w Petersburgu. Dr. Semkowicz oświadczył, że gotów jest oddać do jednego z przyszłych Roczników własną pracę, zawierającą wywody szlachectwa z XVI i XVII w., z archiwów lwow. i krak. poprzedzoną wstępem o instytucyi wywodów szlachectwa w tych dwóch wiekach. W pośmiertnej spuściźnie rękopiśm. Piekosińskiego, nabytej przez Towarzystwo, znajduje się dokończenie Przewodnika heraldycznego, rozpoczętego (do lit. G.) w Heroldzie polskim. Zastanawiano się nad kwestyą, czy nie należałoby w danym razie przedrukować ponownie ów początek. W każdym razie praca ta musiałaby być illustrowana wizerunkami herbów, do których klisz Towarzystwo dotąd nie posiada. Polecono Redaktorowi wdrożyć akcyę celem pozyskania klisz po śp. Piekosińskim. Kwestyę III Rocznika pozostawiono na razie nierozstrzygniętą i odłożono ją do następnego posiedzenia. Dr. Wąsowicz wskazał na brak funduszów na pokrycie kosztów wydawnictwa dalszych Roczników, któremu zapobiedz może jedynie ofiarność członków. Wkładki członków pokrywają zaledwie druk „Miesięcznika“, tak, że — zdaniem Dra Wąsowicza — chcąc uskładać fundusz na następny „Rocznik“, trzeba będzie w roku przyszłym zmniejszyć objętość „Miesięcznika“, chyba wpłynie na to jakiś nadzwyczajny zasiłek. — Na prośbę Biblioteki publicznej w Warszawie uchwalono posyłać jej „Miesięcznik“ bezpłatnie.

Nadesłane.

Od Redakcyi „Herbarza Polskiego“ otrzymaliśmy następujące pismo:

Redakcya „Herbarza Polskiego“ Adama Bonieckiego zawiadamia prenumeratorów i ogół czytelników, że Herbarz w dalszym ciągu wydawanym będzie przez rodzinę ś. p. Adama Bonieckiego, jak dotychczas, w miesięcznych zeszytach. Gdyby miała zajść jaka parumiesięczna przerwa w wydawnictwie, prenumeratorowie zawiadomieni zostaną przez ogłoszenie w gazetach. Redakcyę główną obejmuje dawny współpracownik autora, Baron Artur Reyski i prowadzić ją będzie na podstawie zebranego przez ś. p. A. Bonieckiego materyału, w jego duchu i myśli.

Pokwitowania uiszczonych kwot.

Do 20. października b. r. nadesłali:

Wpisowe i wkładki za r. 1908 i 9: Bernatowicz Feliks — Jaśkowce 26 K. — Borkiewicz S. — Piołunka; Fijałek J. ks. dr. — Lwów po 12 Kor.; Berezowski K. W. i Nizielski Szeliga A. ze Lwowa resztę za 1909 po 6 K.; Ostrowski R. — Złotopole resztę 11 K.

Przystąpili do Towarzystwa od 1909 r. i nadesłali: Jakubowski Starza Ed. — Lulińce; Wielogłowski Feliks — Moskwa i Sadowski Wacław — Czercze po 14 K.; Kozłowski Aleksander — Warszawa (dotychczas prenumerator) 8 K.

Prenumeratę złożyła: Biblioteka Liceum żeńsk. im. król. Jadwigi (dyr. Majerski) za 1908 i 9 — 9·60 K.

Na cele Towarzystwa reszty pozostałe przy wymianie rubli od pp. Borkiewicza 0·70 K., Jakubowskiego i Sadowskiego 1·50 K. zaś od Ostrowskiego R. 3 K.

Wreszcie wkładkę na r. 1910 nadesłał Bernatowicz F. — Jaśkowce 12 K.

Szanownych członków naszych prosimy uprzejmie o nadsyłanie wkładek za rok bieżący i reszt za 1908 r. oraz o jednanie nam nowych członków.

Redaktor naczelny i odpowiedzialny: Władysław Semkowicz.

METRYKI.

PARAFIA: JANÓW TREMBOWELSKI.

Metryki chrztu św., ślubów i zejścia od 1699 do 1783 r.

(Ciąg dalszy.)

Kompiński

Szymon s. Marcina i Petronelli *1736 r. II. str. 172

Konopka

Piotr s. Piotra †1781 r. I. str. 139.

Kopiński

Michał zaśl. Zofię Bardzikowską 1706 r. I. str. 7
Jan s. Alexandra i Maryanny *1743 r. III. „ 18
Maryanna c. Alexandra (ale Kupieńskiego) i Maryanny *1745 r. III. str. 39.
Michał s. Jana (tak) i Zofii *1708 r. I. str. 68

Korczak

Andrzej zaśl. Annę Kisielicką z Mogielnicy 1708 r. I. str. 10.

*Korczyński v. Korczeński

Franciszka c. Szymona i Maryanny *1751 r. III. str. 85.
Jakób s. tychże *1748 r. III. str. 70
Katarzyna c. tychże *1758 r. III. „ 145
Maciej s. tychże *1744 r. III. „ 28
Tomasz s. tychże *1747 r. III. „ 58
Franciszka żona kucharza z Podhajczyk 34 l. †1779 I. str. 131.

Kornicki

Feliks s. Woyciecha i Katarzyny *1780 r. III. str. 349.
Tomasz (honorat.) zaśl. Katarzynę Korczyńską wdowę 1779 r. II. str. 94.
Katarzyna żona kucharza z Podhajczyk 40 l. †1781 r. I. str. 136.

Korzeniowski

Paweł zaśl. Katarzynę z Wasielowskich 1751 r. II. str. 26.

Korzon

Adam zaśl. Katarzynę Pierzchałównę z Janowa 1723 r. I. str. 46.

Koszarski

Maciej zaśl. Zofię z Pawłowskich 1729 r. I. str. 60.
Magdalena c. Macieja (Kosarskiego) i Zofii *1731 r. II. str. 147.

Kosowski

Maciej zaśl. Maryannę Listowską 1715 r. I. str. 23.

Kostecki

Maryanna c. Jakóba i Agnieszki *1724 r. II. str. 99.
Zofia Alexandra c. tychże *1721 r. II. str. 70.

Koteński

Marcella Franciszka c. Jana i Magdaleny *1744 r. III. str. 28.

Kotowski

Kasper Antoni s. Franciszka Antoniego i Katarzyny *1720 r. II. str. 53.

Kownacki

Wojciech zaśl. Zofię Łopuszańską 1703 r. I. str. 4.

Kozicki

Maryanna c. Antoniego i Rozalii *1747 r. III. str. 55.
Rozalia c. Antoniego i Marcelli *1743 r. III. str. 23.
Wiktorya c. Antoniego i Rozalii *1750 r. III. str. 78.
Michał ok. 60 l. †1728 r. I. str. 6.

Kozłowski

Agnieszka c. Wojciecha i Reginy *1747 r. III. str. 55.
Anna c. Jana i Maryanny *1720 r. II. str. 57.
Grzegorz s. Kazimierza i Katarzyny *1725 r. str. 103.
Joanna c. Łukasza i Katarzyny *1733 r. II. str. 160
Stanisław s. Jana i Barbary *1719 r. II. „ 13
Wojciech zaśl. Reginę Uraniewiczównę 1744 r. II. str. 13.

Krasnowolski

Maryanna i Katarzyna bliźnięta Józefa i Konstancyi *1747 r. III. str. 58.

Krechowiecki

Helena z Dołhego ok. 45 l. †1774 r. I. str. 109
Maryanna c. Andrzeja i Maryanny *1777 r. III. str. 319.

Kripski (nbls.)

Agnieszka c. Michała z Mogielnicy i Heleny *1722 r. II. str. 77.
Marcyanna c. tychże *1720 r. II. str. 63.

Krogulski

Maciej s. Franciszka i Maryanny *1756 r. chrzcz. 1759 r. III. str. 149.

Kryński

Andrzej zaśl. Katarzynę Rucką 1711 r. I. str. 18

Krzemieniecki

Tomasz zaśl. Annę Wasielowską 1746 r. II. str. 18

Krzywski

Jakób s. Bartłomieja i Reginy *1713 r. I. str. 99

Kucharski

Justyna c. Jana i Urszuli *1709 r. I. str. 70

Kulczycki

Jakób zaśl. Annę Barbaryczankę ze Słobódki 1733 r. I. str. 66.

Kulesza

Wojciech s. Antoniego i Zofii *1717 r. II. str. 23

Kunaszewski

Aniela c. Antoniego gubernatora w Janowie i Heleny małż. *1770 r. III. str. 255.
Wincenty Wojciech s. tychże III. str. 225.

Kunikowski (właść. Kunigowski)

Antoni s. Pawła i Apollonii *1722 r. II. str. 82

Kwiatkowski

Mikołaj ok. 70 l. †1732 r. I. str. 10.

Lachowski

Elżbieta c. Antoniego (podczaszego mińskiego) i Eleonory z Agackich (powinno być: Jakackich) *1756 r. III. str. 126.
Florenty Marcin s. tychże *1749 r. III. str. 77
Petronella c. tychże *1743 r. III. str. 20
Eleonora podczaszyna mińska ok. 50 l. †1770 r. I. str. 83.
Ludwika 11 l. †1750 r. I. str. 30.

Langurski

Józef s. N. (imię ojca niepodane) i Anny małż. *1704 r. I. str. 31.
N. s. Stanisława i Anny z Nahujowskich *1703 r. I. str. 25.

Laskowski

Kazimierz s. Macieja i Reginy *1708 r. I. str. 62
Regina c. Macieja i Anny *1713 r. II. „ 1
Maciej zaśl. Annę Narolską 1707 r. I. „ 8
Stefan 40 l. i żona jego Teresa † w powietrze 1770 r. I. str. 93.

Lengiewicz (to Lenkiewicz)

Pryska Tekla c. Józefa łowczego nowogrodzkiego i Maryanny z Mysłowskich ochrzcz. z ceremonii 1777 r. III. str. 322.
Zuzanna Katarzyna Klara c. tychże *1766 r. III. str. 217.

Lesiecki

Alexander zaśl. Anastazyą Zwolińszczankę 1718 r. I. str. 30.
Józef s. Alexandra i Anastazyi *1722 r. II. str. 79
Mikołaj Michał s. tychże *1720 r. II. „ 64
Paweł (ale Lisicki) zaśl. Annę Dumańską wdowę 1719 r. I. str. 35.

Leśniowski

Andrzej z Załawia zaśl. Antoninę Humowiczównę 1767 r. II. str. 58.

Leszczyński

Błażej Walenty s. Macieja i Anny *1711 r. I. str. 85.
Jan z Szwaykowic zaśl. Magdalenę Kwiatkowską z Załawia 1728 r. I. str. 56.

*Lewandowski

Antoni zaśl. Katarzynę Kowalównę 1729 r. I. str. 58.
Dorota c. Antoniego i Katarzyny *1733 r. II. str. 156.
Franciszek zaśl. Maryannę Tkaczównę *1721 r. I. str. 42.
Wawrzyniec s. Jana i Katarzyny *1716 r. II. str. 20.

Leyman (nbls.)

Antoni s. Antoniego (gwardzisty) i Maryanny *1721 r. II. str. 71.
Katarzyna c. Jana i Zofii *1724 r. II. str. 96

Lichowski

Stanisław wdowiec, zaśl. Agnieszkę Kochmaniową wdowę 1747 r. II. str. 22.

Ligocki

Konstanty zaśl. Agnieszkę z Trojanowskich 1748 r. II. str. 24.

Lisowski

Jan wdowiec, zaśl. Zofię Cechlicką wdowę 1746 r. II. str. 19.
Franciszek s. Kazimierza i Maryanny *1761 r. III. str. 173.
Jan s. Michała i Katarzyny *1747 r. III. str. 64
Józef s. tychże *1756 r. III. str. 121.
Tomasz s. tychże *1753 r. III str. 103.

Listowski

Franciszek s. Tomasza i Krystyny *1713 r. II. str. 1

Litwiński

Antoni z par. Kopeczyńce zaśl. Katarzynę Humowiczównę 1762 r. II. str. 48.

Lityński

Piotr †1762 r. I. str. 55.

Łagowski

Jan s. Macieja i Reginy *1748 r. II. str. 68

Łaszczewski

Kasper s. Ignacego 3 l. †1780 r. I. str. 134
Kasper Stanisław s. Ignacego ze Zniesienia i Anny z Gąsiorowskich *1783 r. IV. str. 11

Łowicki

Kazimierz subdelegat gr. halicki 36 l. †1765 r. I. str. 63.

Łoziński

Fabian Sebastyan s. nieprawy Rozalii *1780 r. III. str. 347.

Łubkowski

Filip Jakób s. Pawła i Franciszki *1771 †1772 r. III. str. 265; I. str. 100.
Helena c. tychże *1768 †1771 r. III. str. 237; I. str. 97.
Wojciech s. tychże *1764 r. III. str. 196.
Zofia c. tychże *1766 r. III. str. 213.

Łuczkiewicz

Magdalena c. Jana i Reginy *1745. r. III. str. 43

Łuczycki

Antoni s. Mikołaja i Zuzanny *1710 r. I. str. 80
Zuzanna c. tychże *1714 r. II. str. 4.

Łużecki

Ludwik s. Andrzeja i Anastazyi *1764 r. III. str. 198.
Andrzej 46 l. †1782 I. str. 142.

Łużewski

Alexander s. Jana i Joanny *1730 r. II. str. 97
Andrzej z Zascinocza zaśl. Teklę Barklewiczównę 1781 r. II. str. 97.

Madaliński

Maryanna c. Antoniego i Agnieszki *1735 r. I. str. 167.

Magolski (nbls.)

Łukasz s. Sebastyana i Anny *1702 r. I. str. 16

Majewski

Helena c. Mikołaja i Anny *1723 r. II str. 83

Makowski

Szymon zaśl. Annę Sarnowską 1702 r. I. str. 2
Dorota c. (Szymona) i Anny Sarnowskiej 1703 r. I. str. 11. 18.
Jadwiga c. Pawła i Anny *1705 r. I. str. 43
Zofia c. tychże *1707 r. I. „ 56

Malawski

Kazimierz s. Józefa i Maryanny *1771 r. III. str. 261.
Wiktorya Ewa c. Józefy i Maryanny Jagodzińskiej *1773 r. III. str. 286.
Wojciech s. Stanisława i Teresy *1773 r. III. str. 282.

Malski

Katarzyna c. Kazimierza i Agnieszki *1706 r. I. str. 58.
Kazimierz s. tychże *1711 r. I. str. 86.

Małyszczyński v. Maleszczyński

Marcin Stanisław s. Kazimierza i Krystyny *1717 r. II. str. 25.
Stanisław wdowiec z Howiłowa zaśl. Magdalenę Strocką 1720 r. I. str. 38.

Manasterski

Dorota c. nieprawa Maryanny * i †1772 r. III. str. 271; I. str. 100.

Marcewicz

Szymon s. Wojciecha i Katarzyny *1714 r. II. str. 5
Zofia c. tychże *1730 r. II. str. 139.

Markiewicz

Antoni s. Tomasza i Zofii *1724 r. II. str. 97
Bartłomiej s. tychże *1721 r. II. „ 72
Józef s. Jana i Ewy *1713 r. I. „ 100
Maryanna c. tychże *1706 r. I. „ 47
Reina c. Tomasza i Zofii *1720 r. II. „ 54
Sebastyan s. tychże *1720 r. II. „ 41
Teresa c. Jana i Ewy *1708 r. I. „ 63
Walenty s. tychże *1710 r. I. „ 78
Wojciech s. Tomasza i Zofii *1723 r. II. „ 89
Szymon wdowiec, zaśl. Maryannę Grabską wdowę 1755 r. II str. 32.

Markowski

Maryanna c. Tomasza i Zofii *1726 r. II. str. 116
Wojciech s. Jana i Zofii *1722 r. II. „ 80
Franciszek żołnierz ok. 30 l. †1742 r. I. „ 18

Massalski

Anna Marta c. Kazimierza i Antoniny *1778 r. III. str. 335.
Eliasz Jakób s. Kazimierza i Antoniny z Kleszczyńskich *1780 r. III. str. 350.

Matkowski

Eliasz wdowiec, zaśl. Rozalię Szczerbiejowską wdowę z Mszańca 1732 r. I. str. 65.

Mączyński v. Mączeński

Ignacy s. Walentego i Katarzyny *1742 r. III. str. 12.
Zofia c. tychże *1748 r. III. str. 68.
Zofia c. tychże *1758 r. III. „ 143.

Medyński

Alexandra c. Michała i Felicyanny *1718 r. II. str. 32.

Józef s. Wojciecha i Anny *1736 r. II. str. 169
Katarzyna c. Jana i Anny *1727 r. II. „ 125
Maryanna c. Wojciecha i Anny *1734 r. II. str. 161.
Michał s. Józefa i Anny *1729 r. II. str. 135
Michał s. tychże *1735 r. II. „ 166
Stefan s. Michała i Katarzyny *1715 r. II. str. 17

Michalewski

Ewa c. Stanisława i Magdaleny *1747 r. III. str. 64.

*Michałowicz

Piotr zaśl. Maryannę Boratyńską z Podhajczyk 1714 r. I. str. 22.

Miechowski

Kazimierz zaśl. Agnieszkę Trzcińską 1727 r. I. str. 54.

Mieszkowski

Jan z Chorostkowa zaśl. Zuzannę Bychawską 1718 r. I. str. 32.

Milatecki

Jadwiga c. Franciszka i Katarzyny *1709 r. I. str. 76.

Miłaczewski

Jan ok. 30 l. †1765 r. I. str. 64.
Konstanty z Wasilkowiec zaśl. Jadwigę Modrzycką z Howiłowa 1721 r. I. str. 42.
Marcin zaśl. Katarzynę Buczniowską 1724 r. I. str. 49.

Modrzycki (Modrzicki, Mądrzycki a nawet Modrzyński)

Franciszka c. Tomasza i Anny *1713 r. I. str. 97
Jadwiga c. tychże *1706 r. I. „ 52
Józef s. tychże *1709 r. I. „ 71
Konstancya c. tychże *1711 r. I. str. 86
Kornel Michał s. Kazimierza i Maryanny *1746 r. III. str. 55.
Maryanna c. tychże *1703 r. I. str. 22.
Petronella c. Tomasza i Anny *1715 r. II. str. 12
Wojciech s. Jana i Joanny *1709 r. I. str. 72
Anna ok. 60 l. †1727 r. I. str. 5.
Maryanna panna ok. 60 l. †1728 r. I. str. 6

Mościszewski

Kazimierz s. Franciszka i Cecylii *1749 r. III. str. 74.
Cecylia ok. 19 l. †1749 r. I. str. 28.

Moszyński

Barbara c. Józefa i Maryanny z Bagińskich ekonomostwa z Dołhego ochrzcz. z cerem. 1779 r. III. str. 343.

Mrozowicki

Józef z Mrozowic starosta stęgwicki (powinno być: stęgwilski) z par. Sokołów zaśl. za indultem Teklę z Borkowskich Worcellową kasztelanową halicką 1782 r. II. str. 98

Muliński

Wojciech zaśl. Maryannę Borowską 1714 r. I. str. 22

Mysłowski

Katarzyna c. Karola kapitana wojsk polskich i Joanny z Dąbrowskich małż. zamieszkałych w Ściance, ochrzczona z wody 1793 r. w cerkwi w Janowie. Kumowie: Rafał Korytowski podkomorzy król. z Ewą Melbachowską i Teofil Mysłowski woyszczyc trembowelski z Karoliną Bachmińską.

Mytko

Helena Rozalia c. Alexandra miecznika trembowelskiego i Franciszki małż. *1726 r. II. str. 113.

Nahuiowski v. Nachuiewski

Maciej s. Michała i Alexandry Balejowskiej z Mogielnicy *1749 r. III. str. 76.

Nagorski (nbls.)

Józef Alexander s. Stefana i Rozalii *1704 r. I. str. 34.

Narburt (v. Narbort, właściwie Narbut)

Antoni Grzegorz s. Jana i Maryanny *1720 r. II. str. 54.
Józef s. tychże *1732 r. II. str. 150.
Konstancya c. tychże *1725 r. II. str. 111.
Rozalia Zuzanna c. tychże *1728 r. II. str. 129
Stanisław s. tychże *1723 r. II. str. 91.

Niezabitowski

Kasper zaśl. Annę Lewicką 1710 r. I. str. 15
Agnieszka c. Kaspra i Anny *1712 r. I. „ 96

Nizyński

Maryanna ok. 70 l. †1769 l. str. 76.

*Nowasartowicz

Agnieszka c. Szymona administratora Kobyłowłok †1763 r. I. str. 58.

Obertyński

Antoni podstoli czernichowski zaśl. Helenę Drużbacką łowczankę kijowską 1759 r. II. str. 42.

C. d. n.

Dr. M. Dunin-Wąsowicz, Lwów.

Nakładem Tow. heraldycznego. Z I. Związkowej drukarni we Lwowie, ulica Lindego 4.